

Suomi on tieteen kieli myös Ruotsissa

Maarit Jaakkola

Kulttuurintutkimus valittiin lokakuussa Vuoden tiedelehdeksi 2024. Suomen tiedekustantajien liitto myönsi 25 000 euron tunnustuksen lehdellemme kiitellen julkaisuamme rohkeasti ajankohtaiseksi mutta samalla perinteistä kiinni pitäväksi. Olemme iloisia, että olemme kyenneet pitämään suomenkielisen tiedejulkaisemisen yhtä aikaa uudistuvana ja perinteisiin juurtuvana, tuoreena ja historiallisena.

Suomen kielellä julkaiseminen ei kuitenkaan rajoitu pelkästään Suomen alueelle. Harva on tullut ajatelleeksi, että suomen kieli on tutkimuksen, akateemisen viestinnän ja arjen kieli myös naapurimaassamme Ruotsissa. Ensimmäiset suomenkieliset tohtorinväitöskirjat hyväksyttiin Ruotsissa tietävästi 1970-luvulla. Milja Anderssonin (1974) ja Olavi Nuutisen (1976) väitöskirjojen jälkeen tutkimustietokantoihin ei kuitenkaan ole tallentunut suomeksi kirjoitettuja väitöskirjoja ennen kuin tänä vuonna, kun Kristiina Savola väitteli Tukholman yliopiston suomen kielen oppiaineessa perjantaina 23. elokuuta lingvistiikan ja politiikantutkimuksen käsitteistöä hyödyntävällä työllään *Rajanvetoja ja vastakkainasetteluja: Diskursiiviset strategiat suomalaisten poliitikkojen blogiteksteissä vaalivuonna 2015*.

Suomeksi julkaistaan toki vertaisarvioituja artikkeleita, kirjoja ja muita akateemisia julkaisuja, jotka päätyvät Ruotsin yliopistojen tutkijoiden julkaisuluetteloissa kategoriaan ”kansainvälinen julkaisu”. Kandidaatin- ja maisterintöitä on kirjoitettu suomeksi runsaan tusinan verran kuluneen vuosikymmenen aikana. Ylintä akateemista opinnäytetyötä ei kuitenkaan ole kirjoitettu viime vuosikymmeninä suomeksi siitä huolimatta, että useissa yliopistoissa ympäri Ruotsia on ollut viime vuosikymmenten aikana opetusta ja tutkimusta suomeksi suomen kielestä, kirjallisuudesta ja kulttuurista. Suomeksi olisi väitöstyön voinut kirjoittaa periaatteessa myös missä tahansa Ruotsin monista tutkijakouluista, jotka tarjoavat jatko-opiskelijalle nelivuotisen kokoaikaisen rahoituksen.

Itse asiassa, mikäli Ruotsin kansallisen digitaalisen julkaisutietokantojen DiVAN ja SwePubin tietoihin on luottamista, elokuussa hyväksytty suomenkielinen väitöstyö on kolmas Ruotsin kansallisella vähemmistökielellä julkaistu väitöstyö – muilla kansallisilla vähemmistökielillä kuin suomeksi ei näy väitellyn. Kyseessä on myös ensimmäinen suomenkielinen väitös sinä aikana, kun suomi on ollut tunnustettu kansallinen vähemmistökieli.

Tämä kertoo mielestäni jotain suomen ja kenties muidenkin kansallisten vähemmistökielten asemasta Ruotsissa. Ajattelen usein Tukholman vanhan kaupungin mukulakivillä kulkiessani sitä, että alkuperäiskappale Mikael Agricolan *Se Wsi Testamenti* vuodelta 1548 sijaitsee kassakaapissa Suomalaisen kirkon kellarissa aivan Ruotsin kuninkaanlinnan naapurissa. Tuhannet ja taas tuhannet turistit, mukaan lukien suomenkieliset Tukholman-kävijät, kulkevat piilotetun aarteen ohi ihaillen monarkian rakenteita. Suomen kieli on ja on aina ollut läsnä, mutta ainakin nykyään piilossa.

Vaikka suomen kieli sai tunnustetun virallisen aseman kansallisena vähemmistökielenä yhdessä meänkielen sekä saamen, jiddishin ja romanikielten kanssa vuonna 2000, kovin moni Suomessa ei tiedä, että ruotsalaisten viranomaisten kanssa voi viestiä suomeksi. Ei tästä kielellisestä oikeudesta

välttämättä tiedä kaikki niistä Ruotsissa asuvista suomenkielisistäkään, joita asia koskee, saati niistä virkahenkilöistä, joiden vastuulla viestintä on. Ruotsissa sanotaan olevan 750 000 suomalaistaustaista, ja jos mukaan lasketaan Savosta 1580-luvulta lähtien Ruotsin puolelle kaskenpolttajiksi siirtyneiden metsäsuomalaisten jälkeläiset, puhutaan miljoonista Ruotsissa asuvista. Suomen kielen puhujia arvioidaan olevan noin 250 000, mutta virallista tilastoa ei ole, koska Ruotsin valtio ei rekisteröi asukkaidensa kieltä.

Perustin tänä vuonna yhdessä kollegoideni kanssa Ruotsissa yhdistyksen, jonka tarkoituksena on tukea emeritaprofessori Leena Hussin kanssa vuonna 2022 lanseeraamaamme Ruotsinsuomalaista tutkimusverkostoa (ks. Laitinen 2022). Leena Huss oli vuosina 2009–2015 Ruotsin ensimmäinen naispuolinen suomen kielen professori Uppsalassa ja tekee yhä aktiivisesti arvostettua työtä erilaisissa vähemmistökielten elvytykseen liittyvissä kysymyksissä. Verkoston tavoitteena on koota yhteen ruotsinsuomalaisuudesta kiinnostuneita tai suomen kieleen Ruotsissa kiinnittyviä tutkijoita sekä tehdä heidän työtään näkyväksi. Verkosto on esimerkiksi järjestänyt suomenkielisiä iltawebinaareja, kuten vastikään poismenneen kansainvälisesti merkittävän Tove Skutnabb-Kankaan muistowebinaarin (Sverigefinländarnas arkiv 2023).

Pidämme myös yllä sivustoa Natminforskning.se, johon muun muassa kootaan ruotsinsuomalaisuutta koskevia opinnäytetöitä kandidaatin-, maisterin- ja tohtorintutkinnoista sekä ruotsalaisista että suomalaisista korkeakouluista. Kirjallisuuskatsauksemme perusteella Ruotsissa on julkaistu viime vuosien aikana ennennäkemättömän paljon aihetta käsitteleviä kandidaatintöitä (Jaakkola 2022). Ruotsinsuomalaisten valtuuskunta perusti viime vuonna 10 000 kruunun (noin 1 000 euron) rahapalkinnon parhaan opinnäytetyön tunnustamiseksi. Ensimmäisen tunnustuksen sai Irina Littner (2023) kirjastoalaa koskevasta ruotsinkielisestä työstään.

Kun puhumme suomesta tieteen kielenä, toivon, ettemme unohda, että kotimaisen tiedejulkaisemisen ja suomen kielen käytön kysymyksillä on yhteys myös maan rajojen yli. Esimerkiksi Kristiina Savolan työssä suomalaisilla tutkijoilla oli merkittävä rooli työn arvioijina ja palautteenantajina.¹ Moni Ruotsissa asuva tutkija puolestaan julkaisee Suomen tiedejulkaisuissa ja vertaisarvioi niitä. Suomen kieliyhteisö Ruotsissa eroaa ulkosuomalaisista kieliyhteisöistä siinä, että suomella on Ruotsissa periaatteellinen tunnustettu asema. Meidän pitäisi siksi nähdä suomen kielessä Ruotsissa rutkasti enemmän (tiede)poliittista potentiaalia kuin tällä hetkellä näemme. Esimerkiksi tuoreessa suomen asemaa koskevassa selvityksessä suomen kieltä Ruotsissa ei mainita (Onikki-Rantajääskö 2024), vaikka suomalainen keskustelu muuten on hyvin kielisensitiivistä ja ensimmäinen saamenkielinen väitöskirja hyväksyttiin jo vuonna 2001 Oulun yliopistossa. Aikana, jolloin kulttuuri-, puolustus- ja muu bilateraalinen vaihto Suomen ja Ruotsin välillä tiivistyvät, myös akateeminen yhteistyö yhteisellä kielellä on tärkeämpää kuin koskaan.

VIIITTEET

1. Opponenttina toimi dosentti Emilia Palonen Helsingin yliopistosta. Ruotsissa päätöksen väitöskirjan hyväksymisestä tekee tiedekunnan sijasta arviointilautakunta, jonka puheenjohtajana toimin ja jonka muut jäsenet olivat yliopistonlehtori Eemeli Hakoköngäs ja dosentti Lotta Lehti. Itä-Suomen yliopiston tuore professori Tuija Saresma toimi opponenttina loppuseminaarissa, joka toimii käytännössä esitarkastusprosessina. Työn ohjasivat professorit Jarmo Lainio ja Charlotta Seiler Brylla sekä yliopistonlehtori Outi Oja Tukholman yliopistosta.

LÄHTEET

Andersson, Milja (1974) *Huomioita suomen mainoskielestä*. Studia Uralica et Altaica Upsaliensia, 0081-7015; 9. Uppsala: Uppsalan yliopisto.

Jaakkola, Maarit (2022) Yksi väitöskirja vuosittain: Ruotsinsuomalaisuus kiinnostaa eri alojen tutkijoita. *Kieliviesti* 42(2), 4–9.

Laitinen, Merja (2022) Ruotsinsuomalaisuuden tutkijat löivät voimansa yhteen. *Sveriges Radio Finska*, 19.9.2022.

Littner, Irina (2023) *Resursbibliotek och folkbibliotek i samverkan: För att särskilt uppmärksamma den nationella minoritetens sverigefinnar*. Kandidatuppsats. Växjö: Linnéuniversitetet.

Nuutinen, Olavi (1976) *Suomen teonimikirjanteista*. Stockholm Studies in Finnish Language and Literature, 0346-7392; 1. Tukholma: Tukholman yliopisto.

Onikki-Rantajääskö, Tiina (2024) *Suomi osallisuuden kielenä: Selvitys suomen kielen tilasta Suomessa 2020-luvun puolimmissa*. Oikeusministeriön julkaisu 2024:20. Helsinki: Oikeusministeriö.

Sverigefinländarnas arkiv (2023) *Tove Skutnabb-Kangas in memoriam*, 3.10.2023. https://youtu.be/JUxGZyFPBeI?si=_Ax16yb6b8Sll-IM (Tarkistettu lokakuussa 2024)